

STROKOVNA ŽIRIJA CANKARJEVE NAGRADE

Nominiranci in utemeljitve

Strokovna žirija je na dopisni seji 25. marca 2020 sprejela naslednja merila za izbor nominirancev:

- odnos literarnega dela do žanrskih konvencij, pri čemer je v ospredju vprašanje, kakšen učinek dosega morebitno spoštovanje tradicionalnih žanrskih pravil ali njihovo preseganje.

- večpomenskost literarnega dela oz. njegova odprtost za različne interpretacije.

- estetska privlačnost, izoblikovan slog in njegova usklajenost z obravnavano tematiko.

- vpisanost v širši kontekst slovenske književnosti v času od osamosvojitve do danes.

- zvrstna uravnoteženost izbranih del (1. člen Akta o ustanovitvi)

- trajna obogatitev slovenske kulturne zakladnice (2. člen Akta o ustanovitvi).

V skladu s sprejetimi merili predsednik strokovne žirije sporoča Upravnemu odboru Cankarjeve nagrade širši izbor nominirancev z utemeljitvami (po abecednem vrstnem redu):

VINKO MÖDERNDORFER: LJUDOMRZNIK NA TRŽNICI

Ljudomrznik na tržnici Vinka Möderndorferja združuje raznoliko zbirko esejev, dnevnikov in krajsih mnenjskih zapisov. Kot celota se zbirka neposredno navezuje na Cankarjevo tradicijo angažiranih, družbeno-kritičnih besedil, ki na slogovni ravni lahko prehajajo iz publicističnega v literarni žanr. Obenem se polemika in satira izmenjujeta s poetičnimi razmisleki o lastni umetniški praksi in ustvarjalnem procesu. Na tematski ravni Möderndorfer spregovori o položaju sodobnega umetnika v času, ko se zdi, da niti oblast niti množica nista zmožni prepoznati transformativnega potenciala umetnosti tako za posameznika kot za družbo. Skupaj s kulturo namreč izginja tudi poglobljena kritična refleksija, osrednji generator širših družbenih sprememb. Nekdanje prizadevanje umetnika za svobodno izražanje se je spremenilo v boj za obstanek, saj se kulturni prostor nenehno krči, s prepuščanjem logiki svobodnega trga pa so kulturniki primorani pristajati na škodljive kompromise ali se umakniti v tišino. Prek lastnih izkušenj in z navajanjem konkretnih primerov avtor predstavi nezavidljivi položaj samozaposlenih, od katerih preide v širši razmislek o mestu kulture v tranzicijskem času in njeni prihodnosti. Pri tem se avtor ne postavlja v položaj vsevedne instance, temveč svoja mnenja pogosto rahlja z domiselno (samo)ironijo in dialoško odprtostjo.

SEBASTIJAN PREGELJ: V ELVISOVI SOBI

V generacijskem romanu Sebastijana Preglja spremljamo odraščanje generacije, rojene v zgodnjih 70. letih 20. stoletja. Prvoosebni pripovedovalec spremlja dogodke skozi svoje otroške in kasneje mladostniške oči, od predšolskega obdobja do študentskih let, pri čemer se skozi svojo omejeno perspektivo dotika družbenega dogajanja od Titove bolezni do osamosvojitve Slovenije in vojne v Bosni.

Medtem ko je za generacijske romane, kot jih poznamo v slovenski književnosti, značilno, da se mladi ljudje v njih spopadajo z okoljem in časom, je Jan drugačen. Upornost in agresivnost, ki jo opaža pri nekaterih vrstnikih, npr. pri pretepaškem Sršenu ali kasneje pri politično angažiranem sošolcu, zanj in njegov ožji krog nista značilni. Zgodaj se nauči, da se stvari »navadno zgodijo same od sebe.« (147) Travmatične izkušnje, kot je služenje vojaškega roka, preživi tako, da se od njih čustveno odmakne in ob tem rezonira: »Vse skupaj se mi zdi kot v filmu. Zdi se mi, da sem v njem pomotoma. Moral bi biti gledalec, a sem se nekako znašel na platnu.« (255) Ko ga preplavijo čustva ob novici, da je bil v Bosni hudo ranjen njegov prijatelj iz otroštva, se umakne v sanjarijo o tem, kako bi moralo biti vse drugače. Če bi si otroci v Elvisovi sobi predstavljali prihodnost, bi v njej ne bilo vojne, živeli bi najobičajnejše življenje in se skoraj neopazno spremenili v ljudi, kot so bili njihovi starši.

Omejena perspektiva glavnega lika narekuje preprosto izražanje (pogoste so enostavčne, slogovno nezaznamovane povedi) in skopo karakterizacijo likov (njihova dejanja so brez poglobljene motivacije), povezana pa je tudi s sporočilom romana: posameznik ima zelo omejen vpliv na okoliščine, v katerih živi. Jan se svojega odraščanja ne le spominja, ampak ga podoživlja, kar je nakazano s pripovedovanjem v sedanjem času. Tematska in slogovna raven romana, ki odlično prikaže pisateljevo generacijo, sta prepričljivo usklajeni.

SIMONA SEMENIČ: TO JABOLKO, ZLATO

Dramska pisava Simone Semenič je prelomila s tradicijo, vanjo je pripustila narativnost in drugačno rabo didaskalij, ki zdaj ustvarjajo, ne opisujejo prostor, hkrati gre za večplastno prepletanje različnih fragmentov, ki jim mora režija šele najti mesto izjavljanja. Dosledno se izogiba uporabi velike začetnice, kot bi hotela poudariti, da gre za neprekinjen, delno ritmiziran tok prelivajočih se glasov, v katerem se pomeni med posameznimi replikami in fragmenti odbijajo, ponavljajo, si nasprotujejo in variirajo, kar daje temu pisanju mestoma duhovit pridih. V igri to jabolko, zlato se ukvarja z žensko željo, z njenim ozaveščanjem in potlačitvami. Tri ženske v

različnim obdobjih, študentka, ki si očita, da je popustila profesorjevemu spolnemu nadlegovanju, uspešna in živahna srednjeletnica, ki jo mikajo izvenzakonske radosti kot linija bega iz rutine zakonskega življenja, in vdova, zaljubljena v moškega dvojčka, sanjajo iste sanje. Da so kraljice in jim je na voljo špalir služinčadi in se potem zbudijo in o svojih zdaj ozaveščenih željah in sprotih spolnih praksah spregovorijo zaupnicam in župniku, zraven spoznamo prikriti tok želj, pa tudi nujni občutek postkoitalne žalosti. Igra je spisana v neposrednem, poltenem, gladko govorljivem in nekoliko stiliziranem jeziku, pogosta so zrcaljenja, ki kažejo temeljno zagato z užitkom, opozarjajo na njegovo začasnost in nujnost meje, hkrati omogoča kar največji razpon glede morebitnih uprizoritvenih praks. Semenič slovensko dramatiko razširja na prej neizpisana področja in brez zadržkov spregovori o ženskem užitku, kar izpiše drzno, avtorsko prepoznavno in suvereno.

BRANE SENEGAČNIK: POGOVORI Z NIKOMER

Brane Senegačnik se vrača k temeljem poezije s samostojnim, inovativnim in obenem prepoznavnim odnosom do tradicije klasičnega in sodobnega slovenskega strukturiranega verza (soneta, dvo in trizložnih stopic, rime in asonance). V središču njegove poetike je pesniška beseda, ki je vedno nekaj manj ali več od resničnosti predmeta, ki ga poimenuje, opomenja in osmišlja. Sprašuje se o možnosti preseganja samoumevne danosti jezika. Kot klasični filolog dobro pozna grško tradicijo in išče bistvo umetnosti v skladnosti med lepim in dobrim, ki utirata pot k zaželeni resnici. Ubesseditev bistvo komaj oplazi, zato se v vrtincih sodobnega hrupa pesnik nagiba k zgovorni tišini. Od tod njegova občutljivost, natančnost in varčnost v odnosu do jezika. Pesmi so reflektivne, ukvarjajo se z najglobljimi bivanjskimi vprašanji. Skozi čutno nazorne podobe, ki jih lirski subjekt največkrat zajema iz narave ali iz umetnosti, je Senegačnik razvil prepoznavno osebno govorico. Z miselno poglobljenostjo in pretanjenim odnosom do besede vabi k večkratnemu branju. Zbirka *Pogovori z nikomer* je nevpadljivo vabilo k tihemu razmišljanju v našem preglasno hreščečem času.

Predsednik strokovne žirije Cankarjeve nagrade
Ivan Verč

Ljubljana, 15. aprila 2020